

Bjørn Olsen

Evaluering av forsøk med daghøyskole i Sarpsborg

© Forskningsstiftelsen FAFO 1994
ISSN 0804-5135

Innhold

1 Undersøkelsens opplegg og formål	4
2 Daghøyskolens bakgrunn og iverksetting	4
3 Daghøyskolens idé og innhold	5
4 Rekrutteringen og elevenes bakgrunn	7
5 Elevenes medvirkning i utformingen av undervisningen	8
6 Elevenes faglige utbytte av Daghøyskolen	9
7 Daghøyskolens innvirkning på personlige egenskaper	9
7.1 Punktlighet	10
7.2 Samarbeidsevner	11
7.3 Selvstendighet og evne til å ta initiativ	11
7.4 Selvtillit og tro på egne evner	12
7.5 Optimisme og motivasjon	13
7.6 Nye egenskaper?	15
8 Daghøyskolens viktigste bidrag	15
9 Elevenes videre planer	16
10 Opplevde svakheter og mangler ved Daghøyskolen	17
11 Daghøyskolens forhold til AMO-kurs	19
12 Konklusjon: Daghøyskolens rolle i arbeidsmarkedspolitikken	20
13 Oppsummering: Hovedresultater fra spørreundersøkelsen	22
Vedlegg: Spørreskjema	23

1 Undersøkelsens opplegg og formål

En daghøyskole representerer et nytt tilbud for arbeidsledige i Norge. Den er etablert etter mønster av de danske daghøyskolene som har vært virksomme i nærmere ti år. Den ettårige Daghøyskolen i Sarpsborg er følgelig å betrakte som et forsøksprosjekt.

Vi vil i denne evalueringen ta utgangspunkt i de særtrekk som kjennetegner en daghøyskole. Dette innebærer at vi vil legge vel så mye vekt på det personlige som det faglige utbyttet elevene mener å ha fått i løpet av det skoleåret som nå snart utløper. Vi vil også belyse undervisningsopplegget og elevenes egen medvirkning i utformingen av denne. Evalueringen vil omfatte de elevene som startet opp høsten 1993 og som nå har nærmere ett helt skoleår bak seg. Denne gruppen bestod opprinnelig av 30 elever, men teller nå (april 94) 26 elever. En av disse var for øvrig syk slik at det totale antall elever som inngår i vår undersøkelse, er 25. En ny linje ble for øvrig etablert våren 1994 med ytterligere 15 elever. Da disse har hatt betydelig kortere erfaring med Daghøyskolen enn de øvrige, fant vi det hensiktsmessig å holde disse utenfor vår undersøkelse.

Alle de 25 elevene mottok spørreskjemaer som ble levert fulltallig tilbake. Seks av disse elevene ble deretter intervjuet med henblikk på utdypende data. Ellers ble seks av skolens syv lærere intervjuet (to hovedlærere og fire valgfaglærere).

En lærer i valgfag var fraværende da intervjuing fant sted. I tillegg ble en representant for Sarpsborg AOF og Arbeidsformidlingen intervjuet. Vi gjør for øvrig oppmerksom på at vi i framstillingen av resultater fra spørreskjemaene vil operere med absolutte tall, da det totale antall enheter er så lavt som 25.

2 Daghøyskolens bakgrunn og iverksetting

Daghøyskolen i Sarpsborg har sitt utspring i et samarbeid som har pågått over lengre tid mellom AOF og Arbeidsformidlingen vedrørende opplæringstiltak for arbeidsledige. I en situasjon med økende arbeidsledighet og et voksende antall langtidsledige så man etter hvert behov for å gå nye veier innen arbeidsmarkedstiltak. Orskaugutvalgets innstilling (s. 64) tar også opp denne nye utfordringen som økningen blant de langtidsledige reiser. Det blir påpekt at denne gruppen gjerne har lavere søkefrekvens enn nye arbeidssøkere og generelt et dårligere selvilde. Utvalget vektlegger i denne sammenheng betydningen av tilbud der arbeidsledige «aktiviseres i en faglig og sosial prosess som styrker deres muligheter på arbeidsmarkedet» (s. 62). Målsettingen med slike tiltak skal være i større grad å aktivisere arbeidsledige i jobbsøking. Det blir i innstillingen blant annet foreslått mer omfattende jobbklubber med vekt på det sosiale aspekt og oppfølging som aktuelle tilbud til langtidsledige.

AOF i Sarpsborg har i samarbeid med Arbeidsformidlingen i noen år drevet tiltak som «jobbklubb» og «Møteplassen», der opplæring i jobbsøking står sentralt samtidig som det stilles materiell (PC og skrivemaskiner) og informasjonsmateriale (bl.a. alle fylkets aviser, «Arbeidssøkeren» og jobbautomater) til disposisjon. Daghøyskolen er imidlertid et tilbud som strekker seg et godt stykke ut over rammene for de nevnte tiltak. For det første har Daghøyskolen et tilbud som i varighet tilsvarende et helt skoleår, med et helt høst- og vårsemester. For det andre gis det en opplæring innen forskjellige fagområder der motivasjon for videre jobbsøking eller utdan-

ning prinsipielt står mer sentralt enn fagopplæringen i seg selv. I så måte atskiller DHS seg også fra de tradisjonelle AMO-kursene, der ren faglig skolering er det primære. Vi vil for øvrig komme nærmere inn på Daghøyskolens egenart i neste avsnitt.

Ideen om å starte en daghøyskole i Norge oppstod på et nordisk seminar for AOF-foreninger. Danmark, som lenge har hatt en mer omfattende arbeidsledighet enn Norge, har i nærmere ti år gitt langtidsledige et tilbud om såkalte daghøyskoler.

Bakgrunn for ideen om oppstart av en slik skole var at Østfold fylke og spesielt Sarpsborg kommune var hardt rammet av arbeidsledighet. AOF-foreningen mente at en slik skole ville være et godt tilbud til de langtidsledige. Denne ideen ble diskutert nærmere med Arbeidsformidlingen og AOF sentralt, som begge bifalt tanken om å starte et forsøksprosjekt med en daghøyskole i Sarpsborg. Formannskapet i Sarpsborg kommune vedtok at AOF-foreningen skulle få disponere kostnadsfritt det areal de hadde behov for til dette formålet i Kirkegaten skole.

Representanter for partene (dvs. AOF sentralt/lokalt, Arbeidsformidlingen i Sarpsborg, Fylkesarbeidskontoret Østfold og Sarpsborg kommune) dro på studiereiser til Ålborg og dannet seg positive inntrykk av Daghøyskolen som ble drevet der. Man ble enige om å igangsette et forsøksprosjekt høsten 1993 og søkte Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Kommunal- og arbeidsdepartementet og Kulturdepartementet om midler til delfinansiering av driften. Departementene stilte seg positive til forsøksprosjektet, men kunne ikke bevilge økonomiske midler til forsøket. Prøveprosjektet med daghøyskolen ble i stedet finansiert med midler fra arbeidskontoret, som bidro med 60%, AOF sentralt med ordinære voksenopplæringsmidler, (noe som var avklart med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet på forhånd, fordi en ville utprøve studieringen på et nytt område), og Sarpsborg kommune med kostnadsfrie lokaler samt mannskap til oppussing av lokalene. Det ble nedsatt en styringsgruppe bestående av en representant fra distriktsarbeidskontoret, fylkesarbeidskontoret, Sarpsborg kommune, AOF sentralt og lokalt samt den faglig ansvarlige for daghøyskolen. Som et viktig bidrag i forberedelsene til oppstart av skolen, var lærerne på daghøyskolen til stede under åpningen og startuken på daghøyskolen i Ålborg. For øvrig kan det nevnes at man igjen (pr. våren 1994) arbeider med å få i stand statlig finansiering.

3 Daghøyskolens idé og innhold

De danske daghøyskolene er i hovedsak basert på folkehøyskolebevegelsens ideer. De sentrale målsettingene har vært personlig vekst og utvikling og i særdeleshet å styrke elevenes motivasjon til å ta videre utdanning og mer aktivt søke jobber, også innenfor nye områder. Daghøyskolen er således ikke noe arbeidsmarkedstiltak eller AMO-kurs i tradisjonell forstand som sikter inn mot en spesifikk faglig skolering. Andre sentrale målsettinger er å utvikle deltakernes sosiale egenskaper med henblikk på en lettest mulig tilpasning til en arbeidskultur, og således gjøre dem «formidlingsklare». Det er her snakk om å styrke elevenes evner til punktlighet, medansvar og samarbeid.

En daghøyskole er i særlig grad rettet mot langtidsledige og de problemer som kan oppstå som følge av en slik livssituasjon. Det har vist seg at denne gruppen ofte har lavere søkefrekvens enn dem som har vært arbeidssøkende i kortere tid, samtidig som tradisjonelle AMO-kurs og arbeidsmarkedstiltak ikke alltid gir det ønskelige utbyttet. Daghøyskolen tilsikter med andre ord å gi denne gruppen det løftet som skal

til for at de igjen skal kunne få et aktivt forhold til jobbsøking og utdannings- og kurstilbud, og for egen hjelp komme seg ut av situasjonen som arbeidsledig. De problemer en daghøyskole spesielt må forholde seg til, er dårlig selvtillit og selvbilde og, som følge av dette, liten motivasjon med hensyn til aktiv jobbsøking og videre opplæring. Dessuten kommer problemer forbundet med mangel på dagsrutine og tidsdisiplin.

En daghøyskole skal legge til rette for sosiale og faglige aktiviteter der deltakerne i fellesskap skal overvinne barrierer og eventuelt avdekke nye egenskaper eller ferdigheter. En slik form for pedagogikk baserer seg på mye aktiv deltakelse fra elevenes side når det gjelder utformingen av undervisningen. De temaer som tas opp i undervisningen, skal så langt det er mulig innen de faglige og økonomiske rammer, være basert på elevenes egne ideer og ønsker. Læreren skal ideelt sett opptre i en rolle som veileder og igangsetter. Foruten at egenaktiviteten fremmer ansvar og engasjement, ser man det også som viktig å tone ned en tradisjonell kateterbasert læring, da mange av elevene har hatt dårlig erfaring med dette. Daghøyskolen har vært organisert som studiering på grunn av sitt opplegg og gjennomføring. Den pedagogikk som ligger til grunn i daghøyskolens tenkning samsvarer med studieringmetodikken i voksenopplæringen. Den lille gruppen som arbeider sammen, bestemmer selv hvordan de vil arbeide og fordele oppgaver, og de har et felles ansvar for å nå sitt planlagte mål. Alle må bidra for at resultatet skal bli bra. Felles planlegging er en god motivasjon til å gjennomføre opplegget.

Daghøyskolen i Sarpsborg kunne per høsten 1993 tilby to linjefag, nemlig bilde-medier og forming, kalt «Hender (og hode) arbeider» med 15 deltakere på hver linje. Som valgfag har elevene kunnet velge mellom, «Kropp og natur», «kjenn din by» (byhistorie), drama, musikk, akvarelltegning, dekorasjons-/reklametegning, keramikk, edb og «Språket som verktøy.» I høstsemesteret hadde elevene et valgfag, og i vårsemesteret fikk elevene anledning til å velge ytterligere to valgfag. Vårsemesteret 94 ble det også opprettet et tredje linjefag, «Kultur og organisasjon», som tok inn 15 nye elever slik at det totale antall elever er blitt 45.

Litt av innholdet i fagene er etter hvert blitt noe endret, men i utgangspunktet (dvs. høsten 93) gikk de ut på følgende:

Bildemedier: Opplæring på TV- og videoproduksjonsutstyr. Utarbeidelse av manus, intervjueteknikk, journalistikk, kameraføring, lyd, lys og redigering. Planlegging, gjennomføring og evaluering av en videoproduksjon innenfor ulike genre (dokumentar, nyheter, musikk, reklame, revy/teater.). I tillegg gis det opplæring i bruk av foto-utstyr og mørkeromsarbeid. Enkelte gjesteforelesere er også blitt knyttet til kurset.

Hender (og hode) arbeider: Opplæring i ulike typer materiale, som tekstil, leire, tre, papir, metall samt fargebruk. Det tas sikte på å lære om materialets struktur, muligheter og bruksområder. Man skal finne sitt eget uttrykk gjennom arbeidet med materialet. Elevene skal også planlegge, gjennomføre og evaluere et prosjektarbeid, enten individuelt eller i gruppe innen selvvalgt tema uttrykt i et materialarbeid. Også her ble det lagt opp til gjesteforelesninger innen ulike teknikker og materialarbeid. Hovedvekten ser ut til å ha blitt lagt på tekstiler (søm etc.) samt noe keramikkarbeid. Andre materialer er i liten grad blitt trukket inn.

Kultur og organisasjon: Innebærer prosjektarbeid i nært samarbeid med frivillige organisasjoner og kulturinstitusjoner i lokalmiljøet. Det har blant annet dreid seg om kartlegging av kulturtilbud i Sarpsborg og en utredning angående bruken av Kirkegata skole i byen (i samarbeid med kommuneadministrasjonen). Faglæreren gir opplæring i metode, prosjektarbeid og ledelse. Ellers er det elevene selv som gjennom prosjektarbeidet kontakter aktuelle forelesere i nærmiljøet.

Av de valgfagene som behøver nærmere utdypning, kan nevnes:

Kropp og natur: For dem som ønsker fysiske aktiviteter og å bli kjent med kroppen og dens muligheter. Det tas sikte på å flytte grenser gjennom fysisk utfoldelse i naturen samt miljø- og naturopplevelser.

Språket som verktøy: Omfatter blant annet undervisning i fonetikk og enkelte språkvitenskapelige emner (som f.eks. «Hva er språk») og rim og verselære. Elevene blir også aktivisert gjennom skriving, blant annet videreføring av fortellinger læreren påbegynner, eller de skriver beretninger, dikt, noveller eller reklametekster med utgangspunkt i bilder. Elevene leser opp sine bidrag og diskuterer disse seg imellom og tar for seg det stilistiske.

4 Rekrutteringen og elevenes bakgrunn

Man annonserte for Daghøyskolen i lokavisene og gjennom brosjyrer og oppslag på arbeidskontoret og i jobbklubben. Interesserte søkere kunne henvende seg til arbeidskontoret for tildeling av søknadsskjemaer. Daghøyskolen gikk med andre ord utenom arbeidsmarkedsetatens etablerte køsystem for tildeling av plasser i arbeidsmarkeds-tiltak. Daghøyskolens ledere foretok så utvelgingen av elever på bakgrunn av de inkomne spørreskjemaene, og aktuelle kandidater ble innkalt til en samtale. Man tok sikte på i størst mulig grad å velge ut elever som ga til kjenne motivasjon og interesse for skolens tilbud, og sile ut dem som primært hadde utsiktene til kursstønad som motiv for sin søknad.

Av de 25 elevene som inngår i vår undersøkelse (14: Hender og hode arbeider og 11: Bildemedier) hadde 16 vært uten ordinært arbeid i ett år eller mer. Fem hadde tidligere gjennomgått ett AMO-kurs, fem hadde to AMO-kurs bak seg og fem hadde flere enn to AMO-kurs.

Gjennomsnittsalderen på linjen «Hender (og hode) arbeider» var 34 år, med en spredning fra 20 til 55 år. 13 av de 14 deltakerne var kvinner.

Tilsvarende tall for linjen «Bildemedier» var henholdsvis 26 år og 21 til 42 år. Linjen hadde syv mannlige og fire kvinnelige elever.

Når det gjelder elevenes utdanningsbakgrunn, hadde fem videregående skole med allmennfaglig linje, mens ti hadde yrkesfaglig linje med ulik varighet. To hadde ett år på handels- og kontorlinje. Tre hadde for øvrig ett år på folkehøyskole.

Elevenes yrkeserfaring er naturlig nok ganske varierende avhengig av deres alder. De eldste deltakerne hadde flere år i yrkeslivet bak seg, mens fire av de yngste ennå ikke hadde hatt ordinært arbeid. Syv av elevene hadde bakgrunn innen industri, fem innen handel og kontor, fire innen helse- og sosialsektoren, fire innen lokal TV/radio og tre innen hotell- og restaurantnæringen.

5 Elevenes medvirkning i utformingen av undervisningen

Vi skal i dette avsnittet se litt nærmere på aktivitetene på Daghighøyskolen og elevenes egen involvering i kursopplegget.

Linjefaget «Bildemedier» var det første semesteret basert på praktisk opplæring på teknisk utstyr samt teoretisk innføring i massemedier og kommunikasjon. Man så nærmere på massemedienes egenart, muligheter og rolle i samfunnet samtidig som spørsmålet «Hva er kommunikasjon?» ble belyst. I særlig grad har det levende bilde-mediet stått sentralt. Andre emner har vært ulike programtyper og filmers oppbygging og de ulike ledd i den prosessen som ligger bak forskjellige produksjoner.

Etter jul ble dette kursopplegget endret. Det ble da lagt opp til mindre direkte undervisning og mer selvstendige arbeider fra elevenes side. Det har i hovedsak dreid seg om gruppearbeid under veiledning av lærer. Elevene har så på grunnlag av egne ideer laget ulike film- og TV-produksjoner. De har også hatt ansvaret for enkelte programmer sendt på lokal-TV, blant annet dekning av bystyremøter. Alle produksjoner blir for øvrig gjenstand for diskusjon og evaluering i klassen.

På formingslinjen «Hender (og hode) arbeider» har tekstilmaterialer stått sentralt, og hovedaktivitetene har dreid seg om ulike typer sømarbeid. Andre materialer og aktiviteter er i liten grad blitt trukket inn i undervisningen, bortsett fra noe keramikk og blomsterdekorasjon. Denne linjen er i større grad basert på individuelle arbeider, men også her har utgangspunktet vært elevenes egne ønsker og ideer.

Også innen valgfag som drama, musikk, dekorasjons-/reklametegning og «Språket som verktøy» ser elevene ut til å ha fått et visst spillerom for egne ideer og innspill i undervisningen. Elevenes egne svar i spørreskjemaene ser også ut til å bekrefte disse inntrykkene fra intervjuene med lærerne. På spørsmål om i hvilken grad de mener å ha fått anledning til å komme med egne ideer og innspill i undervisningen, ble svarfordelingen som følger:

I hvilken grad synes du at du har fått komme med egne ideer og innspill i undervisningen?

I stor grad	11
Til en viss grad	11
I liten grad	2
Ikke i det hele tatt	1
<hr/>	
Totalt	25

På spørsmål om i hvilken grad de mener at deres ideer og innspill er fulgt oppi praksis, svarte elevene som følger:

I hvilken grad synes du at dine ideer og innspill er blitt fulgt opp i praksis?

I stor grad	5
Til en viss grad	14
I liten grad	2
Ikke i det hele tatt	2
Ubesvart	2
<hr/>	
Totalt	25

Med andre ord ser det ut til at Daghøyskolen langt på vei har lykket med intensjonene om elevenes egen medvirkning i utformingen av kursenes innhold. Imidlertid har dette i mange tilfeller vært en gradvis prosess, avhengig av elevenes personlige utvikling og engasjement. Vi skal i et senere avsnitt gå nærmere inn på Daghøyskolens innvirkning på elevenes personlige egenskaper, men først skal vi kaste et blikk på det faglige utbyttet elevene mener at Daghøyskolen har gitt dem.

6 Elevenes faglige utbytte av Daghøyskolen

Faglig skolering og en spesifikk kunnskapsformidling er ikke det primære målet ved en daghøyskole, slik tilfellet er med de tradisjonelle AMO-kursene og arbeidsmarkedstiltakene. Man kan heller si at en eventuell faglig kompetanseheving gjør seg gjeldende som en bieffekt av skolens primære funksjon, som er å styrke elevenes motivasjon. Likevel ser det ut til at Daghøyskolen i Sarpsborg slett ikke er uten faglig betydning for elevene.

I spørreskjemaet stilte vi elevene spørsmål om hvor mye fagkunnskap de mener å ha fått ved å gå på Daghøyskolen. Svarene fordelte seg som følger:

Hvor mye ny fagkunnskap har du fått ved å gå på Daghøyskolen?

Ganske mye	10
En del	9
Noe	5
Lite/ingen	1
<hr/> Totalt	<hr/> 25

Hele 19 av de 25 elevene mener å ha fått et faglig utbytte ved å gå på Daghøyskolen. Det kan spesielt være verdt å merke seg at av de ti som har krysset av for «ganske mye» fagkunnskap, er det åtte (av i alt 11) elever som går på medielinjen. Det er også flere elever på denne linjen enn på formingslinjen som framhever de faglige kunnskapene på det åpne spørsmålet, «Hva føler du er det viktigste Daghøyskolen har gitt deg?» I alt er det 12 elever som blant annet framhever faglige egenskaper på dette spørsmålet. Åtte av disse har bildemedier som linjefag.

Faglæreren på medielinjen påpeker for øvrig at evalueringen viser et faglig nivå i klassen som ligger godt over det nivået som er vanlig innen lokal-TV. Flere av elevene skal nå ha forutsetninger for å ta jobber i TV-selskaper på områder som lyd, redigering og reportasje. Han mener at det her kan være snakk om reelle muligheter i enkelte tilfeller, da man innen TV-bransjen er lite opptatt av formelle kvalifikasjoner men heller hva den enkelte rett og slett *kan*.

7 Daghøyskolens innvirkning på personlige egenskaper

Det er den personlige utvikling og vekst hos elevene som er det primære siktemålet ved en daghøyskole. Målgruppen er langtidsledige, og det er følgelig de problemer en slik tilstand fører med seg som danner utgangspunktet for Daghøyskolens virk-

somhet. Det har vist seg at langtidsledighet, foruten økonomiske problemer, avstedkommer en rekke psykososiale problemer blant dem som rammes. En viktig sosial kontekst i livet bortfaller sammen med jobben. Det lønnede arbeidet er i vår kultur den viktigste kilden til identitet og sosial forankring. Arbeidet gir en følelse av mestring og å ha betydning, idet en yter et bidrag som utgjør deler av en større helhet. Dessuten er arbeidsplassen for mange en viktig arena for utvikling av sosiale egenskaper som tidsdisiplin, ansvar og samarbeidsevner.

Mye forskning på langvarig arbeidsledighet påviser problemer med sviktende selvtillit, depresjon, isolasjon, passivitet og mangel på dagsrutine og tidsdisiplin. Følelsen av å ha betydning og å kunne mestre noe, brytes ned, og motivasjonen for videre jobbsøking/utdanning avtar ofte proporsjonalt med ledighetens varighet. Man finner ofte en lavere søkefrekvens blant langtidsledige enn blant dem som har en kortere periode som arbeidssøkende bak seg. Det har også vist seg at tradisjonelle arbeidsmarkedstiltak og AMO-kurs ikke alltid strekker til overfor gruppen av langtidsledige. Blant annet henger dette sammen med de omtalte problemer som disse tiltakene i liten grad tar hensyn til. Det er på denne bakgrunn at Daghøyskolen har vokst fram som et alternativt tilbud spesifikt rettet inn mot de problemer som er forbundet med langtidsledighet.

Vi skal i det følgende ta for oss enkelte personlige egenskaper en daghøyskole tar sikte på å styrke/utvikle hos elevene. Slik vi ser det, tilsikter Daghøyskolen å stimulere egenskaper som både vedrører tilpasningen til en arbeidskultur og motivasjon med hensyn til jobbsøking og videre utdanning/opplæring. Dette har stått sentralt i vår evaluering, og vi skal nå se litt nærmere på hvordan dette har forløpt ved Daghøyskolen.

7.1 Punktlighet

Uttalelser fra en av hovedlærerne tyder på at punktlighet til å begynne med var et problem blant enkelte av elevene. Blant annet fant man det nødvendig å innføre bestemmelser på Daghøyskolen som innebar fratrukk i dagpenger for elever som ikke møtte opp kl. 9.00, og de som kom over to timer for sent, kunne bli trukket for en hel dag. Denne læreren opplevde også problemer med dårlig tidsdisiplin blant enkelte av sine elever som skulle utføre ærender til diverse offentlige kontorer i undervisningstiden. Disse problemene har imidlertid avtatt etter hvert. Lærerne understreket overfor elevene at Daghøyskolen først og fremst må betraktes som en arbeidsplass og ikke som en vanlig skole eller kurs, og at man følgelig må forholde seg til de normer og regler som gjelder i arbeidslivet.

Foruten de «tvangsmidler» som ble innført, har også elevenes økende bevissthet om betydningen av egen tilstedeværelse i undervisningstimene bidratt til å skjerpe deres punktlighet. Dette har man kanskje i særlig grad fått demonstrert på medialinjen som i større grad er basert på samarbeid. Fravær får under slike omstendigheter umiddelbare konsekvenser for de øvrige i gruppen, som ikke får fullført TV- eller videoproduksjonene. Innen mediefaget er man nemlig avhengig av hverandre; svikter ett ledd, stopper hele prosessen opp. Læreren påpeker for øvrig at elevene får god trening i å følge en tidsplan og jobbe under tidspress.

Samarbeidsegenskaper står med andre ord sentralt i Daghøyskolens virksomhet. Vi skal se nærmere på dette i det følgende avsnitt.

7.2 Samarbeidsevner

Lærerne påpeker på dette området en god utvikling blant elevene. Læreren på medie-linjen uttaler for eksempel:

«Jeg ser forskjell fra da de begynte i fjor. De lærte fort betydningen av sam-arbeid; hvis dette skjærer seg, blir det ikke noe å vise fram på skjermen. Det positive er jo også at du så raskt ser resultater av dette arbeidet.»

Læreren på formingslinjen påpeker også en merkbar bedring i disse egenska-pene blant elevene, selv om det der ikke i samme grad dreier seg om gruppearbeid. Det er blitt vanlig at elevene hjelper hverandre, og at de gjennom dette samarbeidet blir mer selvhjulpne og klarer å forholde seg mer uavhengig av læreren.

Også valgfagene ser ut til å gi elevene god trening når det gjelder samarbeid. For eksempel har faget musikk en bevisstgjørende funksjon i så måte. Læreren på-peker at de gjennom samspill i grupper i høy grad lærer betydningen av samarbeid. De må finne sin del av helheten, sin del av lydbildet uten å overspille de andre. Han framholder at mye av kjernen ved det elevene lærer på Daghøyskolen er betydnin-gen av å gjøre ting i fellesskap. Selv om hvert enkelt bidrag isolert sett kan virke beskjedent, fungerer disse brikkene godt sammen og skaper noe betydningsfullt.

I spørreskjemaene fordeler elevene seg som følger på de ulike svarkategoriene på spørsmål om Daghøyskolen har styrket deres *evne til å samarbeide* med andre.

Ja, i høy grad	7
Ja, til en viss grad	13
Nei, ikke noe særlig mer	4
Vet ikke	1
<hr/> Totalt	<hr/> 25

20 av de 25 elevene mener med andre ord at Daghøyskolen har hatt en positiv innvirkning på deres samarbeidsegenskaper, og syv av disse mener altså at den i høy grad har styrket denne evnen hos dem. Daghøyskolen ser med andre ord ut til å fungere som en «skole i samarbeid». Også gjennom intervju og egne kommentarer i spørreskjemaene gir elever uttrykk for at aktivitetene og den nokså ulike sammen-setningen av elevmassen på Daghøyskolen har styrket deres toleranse og evne til å vise hensyn og ta ansvar for andre.

Også en representant for Arbeidsformidlingen framhever særlig dette aspektet som en av de mest positive sidene ved Daghøyskolen. På grunn av den isolasjonen som langvarig arbeidsledighet fører til, hadde enkelte elever til å begynne med en asosial og egoistisk holdning. Daghøyskolen gir disse menneskene en mulighet til igjen å tilpasse seg grupper med spesifikke sosiale normer. De lærer å samarbeide, det vil si å ta hensyn og tilpasse seg hverandre.

7.3 Selvstendighet og evne til å ta initiativ

Foruten tidsdisiplin og samarbeidsegenskaper er evnen til å jobbe selvstendig og å kunne ta initiativ også et aktivum for en arbeidssøker. Daghøyskolen gir i motset-ning til mange AMO-kurs elevene friere spillerom på dette området. En av de intervjuede elevene framhever dette som den vesentligste forskjellen i så henseende. På de mer tradisjonelle kursene er det meste fastlagt på forhånd, og en blir fortalt hva

en skal gjøre. Som det har gått fram i det foregående, ser elevene i stor grad ut til å ha medvirket med egne ideer i undervisningen. Dette åpne undervisningsopplegget ser ut til å ha styrket egenskaper som selvstendighet og evne til å ta initiativ hos elevene. På spørsmål om Daghøyskolen har gitt dem mer av disse egenskapene, svarer elevene som følger:

Selvstendighet:

Ja, i høy grad	6
Ja, til en viss grad	13
Nei, ikke noe særlig mer	6
<hr/> Totalt	<hr/> 25

Evne til å ta initiativ:

Ja, i høy grad	7
Ja, til en viss grad	13
Nei, ikke noe særlig mer	5
<hr/> Totalt	<hr/> 25

Disse egenskapene har imidlertid ikke kommet for dagen like fort hos alle. Læreren på formingslinjen kan berette om flere uselvstendige og usikre elever som stadig krevde hennes oppmerksomhet. Hun uttaler blant annet:

«Det var mye uselvstendighet til å begynne med. Elevene forlangte at jeg skulle være tilgjengelig hele tiden. Dette er annerledes nå. Jeg kan gå ut i timene, og elevene klarer seg selv og hjelper hverandre.»

Læreren i «Bildemedier» opplevde heller ikke noen stor initiativrikdom blant elevene til å begynne med. Den positive utviklingen han har sett når det gjelder engasjement blant elevene, mener han har sammenheng med den bevisstgjøringsprosessen som aktivitetene på Daghøyskolen skaper. De blir mer og mer oppmerksomme på den tilværelsen, det lokalsamfunnet de lever i når de får følelsen av at det er noe de kan bidra med, og at dette bidraget betyr noe. Den passiviteten og apatien som gjør seg gjeldende blant mange langtidsledige mener han skyldes en følelse av å være utstøtt, og at det følgelig ikke lenger er noe som angår dem. Det blir da lett å reagere med resignasjon og rett og slett gi blaffen i verden rundt seg. Aktivitetene på medialinjen bidrar til en sterkere kobling til lokalsamfunnet og et engasjement i forhold til dette. Læreren opplever at elever «blomstrer opp og tenner på ideer.»

Når det gjelder selvstendigheten blant elevene, har også denne læreren sett en positiv utvikling. Han uttaler blant annet følgende i den forbindelsen:

«De er selvstendige nå og har programmer klare for hver sending. Jeg behøver ikke fly rundt og passe på. Jeg er i grunnen overrasket over at de ikke har brukt meg mer. De har i grunnen mast lite på meg.»

7.4 Selvtillit og tro på egne evner

Utvikling og styrking av selvtilliten og troen på egne evner blant deltakerne står sentralt som målsetting på Daghøyskolen. I våre spørreskjemaer går det fram at man

langt på vei har lyktes i så henseende. På spørsmål om Daghøyskolen har gitt en mer av disse egenskapene, ble svarfordelingen som følger:

Tro på egne evner:

Ja, i høy grad	10
Ja, til en viss grad	11
Nei, ikke noe særlig mer	4
<hr/> Totalt	<hr/> 25

Selvtillit:

Ja, i høy grad	6
Ja, til en viss grad	9
Nei, ikke noe særlig mer	9
<hr/> Totalt	<hr/> 24 (1 ubesvart)

Vi ser at Daghøyskolen framfor alt har styrket elevene i deres tro på egne evner. Når det gjelder selvtillit, som i denne sammenheng må oppfattes som en mer vidtfavnende personlig og sosial egenskap, er det noen færre som oppgir at Daghøyskolen har gitt dem mer av denne, men likevel et klart flertall. Det er på den annen side selvsagt uvisst hvor mye selvtillit de øvrige har hatt i utgangspunktet.

Lærerne på de to linjefagene har sett en klar bedring når det gjelder elevenes selvtillit. Denne utviklingen ser de i sammenheng med opplevelsen av å mestre oppgaver som vokser fram blant elevene. Ikke minst gjelder dette oppgaver som de tidligere ikke har holdt på med, eller som de ikke trodde de hadde forutsetninger for å mestre. En av elevene forteller for eksempel hvilken fin opplevelse det var å se sitt eget program bli sendt på lokal-TV for første gang, og hvordan det bidro til å styrke selvtilliten betraktelig.

Lærerne påpeker videre at elevene også får demonstrert overfor seg selv at de er i stand til å innfri de krav til punktlighet og tidsdisiplin som arbeidslivet stiller. De klarer å stå opp om morgenen, å jobbe i team og lage et produkt.

Valgfaget drama ser for øvrig ut til ha en særstilling når det gjelder utvikling av elevenes selvtillit. Dette er det eneste faget som primært tar sikte på en personlig utvikling blant deltakerne. Gjennom forskjellige framførelser gis elevene muligheter til å overvinne barrierer for hva de tidligere har våget i sosiale sammenhenger. Noe av intensjonen med dette faget er at den selvtilliten de bygger opp, skal kunne komme dem til gode som jobbsøkere.

Noen av elevene framhever for øvrig i intervjuene det positive utbyttet de har fått gjennom sin deltakelse i dette faget. En av dem gir i denne sammenheng følgende uttalelse:

«Valgfaget drama har fått meg til å våge mer og gjort meg mer tilpasningsdyktig i forhold til miljøer som på meg virker fremmede. Faget har gitt meg mye og styrket selvtilliten når det gjelder det å kunne stå fram foran en forsamling. Du blir positivt overrasket og tilfreds etter en opptreden.»

7.5 Optimisme og motivasjon

I hvilken grad har Daghøyskolen influert på elevenes optimisme og motivasjon for videre jobbsøking og utdanning/opplæring? En av lærerne mener å se en tiltakende optimisme blant sine elever når det gjelder deres oppfatning om sine muligheter videre. De har fått et håp, og mye fortøner seg ikke lenger så svart for dem. De våger å søke utdanning i større utstrekning enn tidligere, idet de har fått bedre innsikt i hva de mestrer. Læreren mener at Daghøyskolen på en måte fungerer som en plattform for videre utdanning, fordi den gir dem en anledning til å se sine anlegg. Noen elever (formingslinjen) har også kommet inn på tanken om å etablere egen arbeidsplass. De har sett muligheter til å begynne i det små ved å etablere eget verksted hjemme, og etter hvert kanskje finne en nisje i markedet.

Spørsmålene om Daghøyskolen har gitt elevene mer optimisme og større motivasjon med hensyn til å søke utdanning og jobb, ga følgende svarfordeling:

Optimisme:

Ja, i høy grad	6
Ja, til en viss grad	12
Nei, ikke noe særlig mer	6
Vet ikke	1
<hr/>	
Totalt	25

Motivasjon med hensyn til å søke mer utdanning/opplæring:

Ja, i høy grad	6
Ja, til en viss grad	14
Nei, ikke noe særlig mer	5
<hr/>	
Totalt	25

Motivasjon med hensyn til jobbsøking

Ja, i høy grad	6
Ja, til en viss grad	11
Nei, ikke noe særlig mer	7
Vet ikke	1
<hr/>	
Totalt	25

Vi ser at Daghøyskolen har styrket optimismen hos et stort flertall av elevene. Selv om det ikke er konkretisert hva optimismen er rettet mot, går det fram av sammenhengen at det her er snakk om utsiktene på arbeidsmarkedet. Det later også til at Daghøyskolen stimulerer elevenes motivasjon til å tilegne seg flere kunnskaper og ferdigheter. Hele 20 elever oppgir at Daghøyskolen har hatt betydning i så måte. Når det gjelder jobbsøking, er det altså 17 som mener å ha styrket motivasjonen.

Et spørsmål som uvegerlig melder seg i denne sammenheng, er risikoen for at elevene skal få urealistiske forventninger til sine muligheter på arbeidsmarkedet eller på utdanningssektoren når de går ut av Daghøyskolen. Vi stilte lærerne spørsmål om dette, og det gikk fram at alle har vært klar over denne muligheten og forholdt seg så åpne som mulig overfor elevene på dette punktet. Elevene ble ikke garantert noen jobb etter endt daghøyskole. Heller ikke har man forsøkt å anslå noen sannsynlig-

het for jobb etterpå. Lærerne har også lagt vekt på å gjøre det klart hvilke veier man må gå og hvilke krav som stilles for de elevene som ønsker en bestemt type jobb eller utdanning. Elever med svake karakterer anmodes om å forbedre disse. Vårt inntrykk er at det i det hele tatt snakkes mye om tiden som vil komme etter skoleårets slutt, og at elevene oppfordres til å tenke framover.

7.6 Nye egenskaper?

Et annet av siktemålene med en daghøyskole er å bidra til å avdekke nye, ukjente egenskaper og interesser hos elevene og kanalisere disse i en faglig retning. Det kan her dreie seg om mer eller mindre ubevisste egenskaper som har ligget latent, og som av forskjellige grunner ikke har kommet for dagen og blitt realisert. Dette kan skyldes liten selvtillit eller at forholdene simpelthen ikke har ligget til rette for dette i dagliglivet.

I spørreskjemaet oppgir i alt 15 elever at de har oppdaget nye egenskaper hos seg selv ved å gå på Daghøyskolen. To mener at de ikke har gjort dette og åtte er usikre på om dette har vært tilfelle for dem. Elevene blir også bedt om å oppgi hva slags egenskaper eller evner det er snakk om. De 11 svarene vi fikk på dette spørsmålet, kan grupperes som følger:

Selvtillit/pågangsmot	3
Estetiske anlegg/kreativitet	4
Tekniske ferdigheter	2
Selvstendighet	2

I tillegg til disse egenskapene gikk det fram i et av intervjuene at en av elevene oppdaget gode anlegg for arbeid med barn. Disse egenskapene ble han seg bevisst gjennom de aktivitetsdagene dramagruppen arrangerte for barn over en toukersperiode. Denne oppdagelsen fikk han til å gå nye veier innen jobbsøking, som for eksempel praktikantjobber i barnehage. For øvrig framkom det at de fem fremmedspråklige deltakerne fikk forbedret sine norskkunnskaper ved sin deltakelse.

8 Daghøyskolens viktigste bidrag

I et forsøk på å innhente konklusjoner fra elevenes side, stilte vi avslutningsvis et åpent spørsmål om hva de føler er det viktigste Daghøyskolen har gitt dem. I alt 21 elever svarte på dette spørsmålet. Da mange av svarene er sammensatt av flere aspekter, vil den følgende fordelingen på temaer overstige det totale antall svar på 21. En gjennomgang av svarene ga grunnlag for følgende fordeling:

Hva føler du er det viktigste Daghøyskolen har gitt deg?

Faglige kunnskaper/ferdigheter	14
Godt sosialt miljø	8
Bedre samarbeidsevner	4
Evne til å arbeide mer selvstendig	3
Motivasjon	3
Økt selvtillit	2

Vi ser at det faglige aspektet har en svært framtrødende plass når elevene skal trekke fram essensen av hva Daghøyskolen har gitt dem. Dette tyder på at Daghøyskolen har fått en sterkere faglig forankring enn man kanskje hadde tilsiktet, og at elevene verdsetter dette. Ikke uventet var det flest elever på medialinjen som framhevet det faglige utbyttet, nemlig ni, mot fem elever på formingslinjen. Svært mange vektlegger også betydningen av et godt sosialt miljø. I de svarene som hyppigst forekom, er både det faglige og sosiale aspektet kombinert.

For øvrig var det en som oppga kurspenger som viktigste utbytte og en annen som også ga til kjenne å ha fått lite utbytte av Daghøyskolen. Tre andre har ellers ikke besvart dette spørsmålet. Det er med andre ord rimelig å anta at fem av elevene ikke føler å ha fått noe særlig utbytte av å gå på Daghøyskolen.

Vi ga også elevene anledning til å utdype sitt svar på dette spørsmålet under intervjuene. Blant annet framkom følgende svar på spørsmålet: «Hva vil du si at Daghøyskolen har gitt deg?»:

«Jeg føler at jeg har fått holde på med noe jeg har drømt om lenge. Det har styrket selvtilliten og gitt meg pågangsmot til å drive på videre» (Elev, medielinjen)

«Du kommer tilbake til samfunnet igjen og føler at du er med. Det sosiale samværet har kanskje hatt størst betydning. Jeg føler også at jeg har fått styrket selvtilliten.» (Elev, formingslinjen)

«Daghøyskolen har gjort meg mer åpen. Jeg var til å begynne med ganske tilbakeholden av meg. Vi får lov til å si hva vi mener og komme med egne ideer i motsetning til tradisjonelle AMO-kurs, der du blir fortalt hva du skal gjøre.» (Elev, medielinjen)

«Daghøyskolen har lært meg å ta hensyn til andre. Vi er nemlig ei veldig sammensatt gruppe på linja vår. Jeg synes at samværet med andre har vært veldig viktig for meg samt det at du har noe meningsfylt å gå til. Uten Daghøyskolen hadde jeg hatt en mye mer passiv tilværelse.» (Elev, formingslinjen)

«Mer selvtillit. Jeg hadde ganske lite av det da jeg begynte her. Jeg har rett og slett fått jobbet med meg sjøl. Rent faglig har kanskje ikke Daghøyskolen gitt meg så mye nytt.» (Elev, formingslinjen)

9 Elevenes videre planer

Av de elevene som oppgir hvilke planer de har videre i spørreskjemaet, er det ti som ønsker å ta videre utdanning eller kurs, mens ni primært ønsker seg jobb. Tre oppgir at de ikke har noen planer, mens én skal avtjene verneplikt. To har ikke besvart spørsmålet om videre planer. Av svarene går det fram at fire av jobbønskene er relatert til den faglinjen elevene har (både media- og formingslinjen), mens tre elever (fra medialinjen) ønsker å ta videre utdanning innen mediefag.

Hvilken betydning har så Daghøyskolen hatt for elevenes videre planer? Vi stilte dette spørsmålet i spørreskjemaet og fikk følgende svarfordeling:

Hvilken betydning har Daghøyskolen hatt for dine videre planer:

Stor betydning	7
En viss betydning	14
Liten/ingen betydning	4
<u>Totalt</u>	<u>25</u>

Vi ser at syv av elevene mener at Daghøyskolen har hatt stor betydning for deres framtidsplaner. Dette er de syv ovennevnte som har Daghøyskolens faglinjer som utgangspunkt for sine videre planer. 14 oppgir at Daghøyskolen har hatt en viss betydning for hva de akter å gjøre videre. Det må ellers legges til at tilknytningen til Daghøyskolen også kan ha en indirekte innvirkning på elevenes motivasjon og planlegging. En av de intervjuede elevene kunne for eksempel fortelle at hennes medelever hadde inspirert henne til å ta videregående skole. Det er altså ikke bare de rent faglige aktivitetene som kan stimulere interesser og motivasjon, men også de uformelle sosiale prosessene, som er et vesentlig aspekt ved Daghøyskolens «indre liv».

10 Opplevde svakheter og mangler ved Daghøyskolen

Hva kan gjøres bedre ved Daghøyskolens undervisningsopplegg? Hva savner elever og lærere i den daglige virksomheten ved Daghøyskolen? Vårt innsamlede materiale har gitt grunnlag for å tegne et bilde av Daghøyskolen som et prosjekt som i det vesentligste har fungert etter intensjonene. Enkelte kritiske bemerkninger og påpekte mangler har likevel ikke vært helt fraværende i våre intervjuer og spørreskjema. Blant annet gjelder dette formingslinjen, «Hender (og hode) arbeider», der sider ved undervisningsopplegget og det sosiale miljøet er gjenstand for enkelte kritiske betraktninger.

For det første etterlyser et par av elevene et større innslag av prosjektarbeid i undervisningen. Denne linjen har fått et større preg av individuelt arbeid enn media-linjen. De anser det som ønskelig å samarbeide mer om bestemte prosjekter og samtidig kunne forholde seg til tidsfrister og framdriftsplaner. Slik formingslinjen er lagt opp, opplever man iblant en viss dødtid. En av elevene foreslår for eksempel fellesprosjekter med månedlige frister parallelt med egne, individuelle aktiviteter.

En del av elevene etterlyser også en større faglig bredde på formingslinjen. Aktivitetene har i hovedsak begrenset seg til arbeid med tekstiler, fortrinnsvis ulike former for sømarbeid. I tillegg har noe keramikkarbeid etter hvert kommet inn i bildet. En av elevene ga for øvrig i den sammenhengen uttrykk for en viss frustrasjon, da det i informasjonsbrosjyren ble annonsert for arbeid med flere typer materialer enn tekstiler.

Konsentrasjonen om tekstilmaterialer har også medført en meget skjev kjønnsmessig sammensetning av elevgruppen, idet man her bare finner én mannlig elev. Denne sterke kvinnedominansen mener enkelte kan ha virket uheldig inn på

visse sider ved det sosiale miljøet. Enkelte gnisninger og mindre konflikter innad i gruppen blir av noen tilskrevet det særegne miljøet som kan oppstå i en altfor kvinne-dominert gruppe. De mener at et større innslag av menn i gruppen ville skapt et kvalitativt bedre miljø. En større satsing på materialer som tre, lær, metall etc. mener man vil kunne øke tilstrømningen av menn til formingsgruppen. En av elevene framhver i denne sammenhengen møbelsnekring som et ideelt tilbud på formingslinjen. Imidlertid har de økonomiske rammene foreløpig begrenset den bebudede bredden i aktiviteter og materialer.

Av de avsluttende bemerkningene i spørreskjemaet framkommer også enkelte frustrasjoner på medialinjen. Det later til at enkelte elever med et høyere ambisjonsnivå og en viss bakgrunn innen faget, opplever sendrektighet og dårlig tidsutnyttelse i undervisningen. De opplever for mye dødtid, fordi helt uerfarne medelever trekkes inn i planleggingen, og de etterlyser en mer fastlagt plan for virksomheten og framdriften. De føler at det i det hele tatt blir for mye «prat og hygge» og utenomfaglige aktiviteter. Det ser med andre ord ut til å ligge et visst konfliktpotensial mellom elever med ulikt utgangspunkt og siktemål, men dette later likevel ikke til å ha hemmet samarbeidet i noen vesentlig grad.

Det har også framkommet et par reaksjoner på de sanksjonsmidler man så seg nødt til å innføre på Daghøyskolen i forbindelse med fravær og for sent oppmøte. To av elevene gir i de avsluttende bemerkningene uttrykk for at de finner det helt urimelig og uholdbart å bli trukket i dagpenger ved å komme for sent. De mener dette er en altfor streng reaksjon sett på bakgrunn av deres økonomi, samtidig som de anser det som prinsipielt galt. En av dem skriver for eksempel: «Hvis folk er interessert og har lyst til å komme selv om de er litt sene, så er vel det helt topp.»

Ellers ser det ut til at de fleste av elevene som har fått yrkesveiledning, er misfornøyde med denne. De følte at det ble satt av for knapp tid til dette, og at yrkesveilederen ikke ga dem den ønskelige informasjon og oppfølging.

Lærere og ledere ved Daghøyskolen etterlyser for øvrig et bedre og tettere samarbeid med Arbeidsformidlingen både når det gjelder planlegging av kommende semestre og oppfølging av elever. Fra Arbeidsformidlingens side blir det også ansett som ønskelig med et sterkere innslag av yrkesrettede fag. Dette ser de på som en viktig forutsetning for at de skal kunne komme sterkere inn i bildet med hensyn til finansiering. De mener at den blandingen av yrkesfag og hobbypregede fag som til nå har kjennetegnet Daghøyskolen, skaper visse formelle komplikasjoner med hensyn til arbeidsmarkedsetatens involvering i dette prosjektet. Det vises til Arbeidsformidlingens primære oppgave som er å følge opp hva som kreves av kompetanse i forhold til de jobber som finnes på arbeidsmarkedet. Daghøyskolen og Arbeidsformidlingen har her ikke helt sammenfallende målsettinger.

For øvrig anser en av lederne ved Daghøyskolen det som ønskelig å få i gang et mer formalisert samarbeid mellom lærerne og få brakt litt mer tverrfaglig prosjektarbeid inn i virksomheten. Det kunne for eksempel komme på tale med et samarbeid mellom linjene om et tema i løpet av skoleåret, der også kultur- og organisasjonslivet var involvert.

Det ser ellers ut til at skoleårets varighet er gjenstand for nærmere vurdering blant lederne. Det vurderes å satse på halvårsbasis slik det nå gjøres i Danmark i stedet for å basere seg på ett helt skoleår. En av de intervjuede lederne mener at et halvt år ofte er tilstrekkelig til å få de fleste av elevene på beina igjen og motiverte for videre utdanning eller jobsøking. Med kortere tid til disposisjon jobbes det også

hardere, og man mente å se visse tendenser til redusert aktivitet blant enkelte av elevene da det mot slutten av høstsemesteret ble kjent at de fikk fortsette videre neste semester. De følte seg med ett «trygge», trappet ned på innsatsen og slappet litt mye av.

11 Daghøyskolens forhold til AMO-kurs

Som framstillingen i det foregående har vist, tilsikter Daghøyskolen å fremme en mer allmenn kompetanse hos deltakerne enn de tradisjonelle AMO-kursene, som primært er rettet inn mot en spesifikk faglig skolering. (Likevel har vi sett at det rent faglige aspektet ved Daghøyskolen slett ikke har vært uvesentlig). I våre intervjuer stilte vi elevene spørsmål om hvordan Daghøyskolen oppleves i forhold til andre kurs i arbeidsmarkedsetatens regi de har deltatt i. I den sammenheng framhevet de faktorer ved skolen som blant annet: et sterkere innslag av praktisk arbeid, et tettere samarbeid og bedre sosialt miljø, større grad av egendeltakelse i utformingen av undervisningsopplegget og mindre tidspress og intensivitet.

Elevene uttaler blant annet følgende:

«Det er mer skoleopplegg på AMO-kurs. Daghøyskolen har nok mer et arbeidsopplegg. Du har mer følelsen av å være på en arbeidsplass. Det er også mye friere her.»

«På Daghøyskolen lærer vi mye mer om samarbeid, og det er vel det jeg har fått mest utbytte av her. Blant annet har vi sammen diskutert og evaluert hverandres programmer. Dette har vært veldig lærerikt. Miljøet blir også mye bedre fordi vi kommer tettere inn på hverandre enn vi gjør andre steder.»

«På AMO-kurs er det meste fastlagt på forhånd. Det er det ikke på Daghøyskolen. Vi får lov til å si hva vi mener og komme med egne ideer i motsetning til tradisjonelle kurs, der du blir fortalt hva du skal gjøre.»

Noen av elevene kommer i tillegg inn på betingelsene for personlig utvikling. De har tidligere hatt erfaring med AMO-kurs som også har inkludert opplegg med dette siktemålet og opplevd lite utbytte i så måte. Mye av dette mener de henger sammen med tidsperspektivet som er mye lengre på Daghøyskolen, samtidig som man her ikke legger opp til noen fastlagt plan med dette mål eksplisitt for øye. En av dem uttaler blant annet:

«Daghøyskolen gir deg mer selvtillit, men du føler ikke noe press eller tvang til å bli annerledes slik som for eksempel på det selgerkurset jeg var med på, som ble lite vellykket på akkurat det området. Det nytter bare ikke å forandre folks personlighet gjennom et fastlagt program innen et visst antall uker.»

Det er kanskje særlig på dette området at Daghøyskolen atskiller seg fra øvrige arbeidsmarkedstiltak. Fem av de seks intervjuede elevene mente i alle fall at Daghøyskolen hadde forandret dem som personer da vi stilte spørsmål om dette, og de

vektla framfor alt økt selvtillit i så henseende. Vi fikk blant annet følgende svar på spørsmålet om Daghøyskolen hadde forandret dem som person:

«Ja, jeg er blitt mer selvsikker og bestemt på å fullføre ting. Jeg har også lært mye av medelevene mine.»

«Jeg ble en annen person. Jeg fikk mer tiltakslyst og ble mye mer effektiv.»

«Daghøyskolen har gjort meg mer åpen og sikker på meg selv. Jeg var i utgangspunktet nokså usikker og tilbakeholden av meg i mange sammenhenger»

«Daghøyskolen har nok endret meg til det bedre når det gjelder selvtillit, men ellers kan jeg ikke påpeke noen særlige endringer når det gjelder min person. Jeg har alltid vært utadvendt og optimistisk av natur.»

«Jeg er blitt sterkere innvendig og litt mer optimistisk enn før. Jeg føler at jeg har fått orden på livet mitt.»

12 Konklusjon: Daghøyskolens rolle i arbeidsmarkedspolitikken

Daghøyskolen framstår på mange måter som et alternativ til en del tradisjonell opplæringsvirksomhet i arbeidsmarkedsetatens regi. I motsetning til for eksempel AMO-kursene, som sjelden har lengre varighet enn 19 uker, er den lagt opp i tråd med et skolemønster, det vil si at den starter opp på høsten og avsluttes ut på våren/ forsommeren og bærer også tittelen «skole». Den gir imidlertid ingen formalkompetanse i likhet med den øvrige arbeidsmarkedsoplæringen. Som virkemiddel overfor gruppen av langtidsledige ser Daghøyskolen ut til å være et prosjekt som går nye veier, idet faglige og sosiale aspekter her er sterkere sammenvevd enn noe annet sted. Man tar bevisst utgangspunkt i den situasjonen mange arbeidsledige befinner seg i, som svært ofte preges av dårlig selvtillit, passivitet, depresjon og dårlig dagsrutine.

Vi har sett at Daghøyskolen i stor grad bidrar til å stimulere motivasjonen for videre utdanning og jobbsøking blant elevene. Mye av undervisningen arter seg som en bevisstgjøringsprosess; elevene blir gjennom de forskjellige aktivitetene oppmerksomme på sine personlige ressurser, de får muligheten til å oppdage nye og kanalisere disse i en faglig retning. Dette gjør det mulig for deltakerne å utvide sitt «søkerrepertoar» på arbeidsmarkedet, da også nye retninger trer fram som reelle alternativer. I tillegg gjennomgår man i løpet av skoleåret en «yrkessosialisering» som tilsikter å utvikle samarbeidsevner, følelse av medansvar samt tidsdisiplin og dagsrutine. Disse faktorene kombinert med en økende selvtillit later til å gi langtidsledige sterkere personlige ressurser på arbeidsmarkedet enn hva andre tiltak hittil har gjort.

Kan hende representerer en daghøyskole det virkemiddelet som i større grad vil lykkes med den til dels vanskelige reintegreringen av langtidsledige. En videre oppfølging og kartlegging av elevenes virksomhet om ett års tid vil kunne gi et peke-

pinn om det. En undersøkelse i Danmark viste for øvrig at en tredjedel av daghøyskoleelevene var i jobb ett år etter skoleslutt, mens en tredjedel var under utdanning og en tredjedel var tilbake i ledighetskøen. For lederne av Daghøyskolen i Sarpsborg framstår dette som et ønskelig resultat av skolens virksomhet.

Hva så med dem som blir værende igjen i ledighetsstatistikken? Man har ingen sikker formening om hvor stor denne andelen kan bli, sett på bakgrunn av den ustabiliteten og uforutsigbarheten som preger dagens arbeidsmarked. Vårt inntrykk er at Daghøyskolen også har sin misjon i forhold til den gruppen som kanskje ikke med det første lykkes med en reintegrering i yrkeslivet eller en inntreden i utdanningsinstitusjonene. Man ser det i det hele tatt som en viktig oppgave å få folk til å føle at de har en egenverdi, selv om de ikke har jobb, og at det er mulig å leve et godt og meningsfylt liv likevel.

Det later til at elevenes tilknytning til Daghøyskolen har en gunstig virkning på mange av de psykososiale problemer som forekommer i denne gruppen. En uttalt målsetting ved Daghøyskolen er å få de langtidsledige ut av en depresjon og en passiv tilværelse. Det foreligger mange indikasjoner på at man et godt stykke på vei har lykkes med denne målsettingen. Gjennom virksomheten på Daghøyskolen får elevene rettet oppmerksomheten mot noe annet enn bare de problemer som preger hverdagen som arbeidsledig. De får ta del i aktiviteter som avdekker talenter og evner, og gir impulser til mer aktive og kreative sysler i hverdagen. Dessuten gir fellesskapet som preger Daghøyskolen, mange en mulighet til å komme ut av isolasjonen, utvide den sosiale omgangskretsen og etablere en sterkere tilknytning til sitt nærmiljø, noe som for eksempel kan virke som en spore til engasjement i det lokale organisasjons- og foreningsliv.

En av de intervjuede lærerne uttaler at Daghøyskolen primært tilbyr undervisning og ikke behandling, men han legger til at den undervisningen som gis ved skolen kanskje kan styre enkelte langtidsledige unna videre behandling. I så måte kan man si at Daghøyskolen også fungerer som et «sosialpolitisk» virkemiddel med et forebyggende siktemål. Kanskje burde denne siden ved Daghøyskolen etter hvert bli gjenstand for nærmere belysning og forskning? Er det for eksempel rimelig å anta at vi her har å gjøre med et tiltak som befinner seg i skjæringspunktet mellom arbeidsmarkedspolitik og sosialpolitikk? Hvilke muligheter vil i så fall dette innebære for den videre drift og utvikling av Daghøyskolen som institusjon i Norge?

13 Oppsummering: Hovedresultater fra spørreundersøkelsen

De viktigste resultatene fra spørreskjemaene kan oppsummeres som følger:

- * 20 av elevene mener at de i en eller annen grad har fått komme med egne ideer og innspill i undervisningen, og at disse stort sett blir fulgt opp.
- * 19 elever mener å ha fått ny fagkunnskap ved Daghøyskolen. Av disse mener ti å ha fått ganske mye fagkunnskap (åtte av dem har bildemedier som linjefag).
- * Et antall på ca. 20 elever mener at Daghøyskolen (i høy/en viss grad) har gitt dem mer av følgende personlige egenskaper: tro på egne evner, evne til å ta initiativ, samarbeidsevner, selvstendighet og optimisme.
- * 20 oppgir at de har fått større motivasjon til å søke mer utdanning, mens 17 har fått større motivasjon med hensyn til jobbsøking.
- * 18 elever framhever blant annet faglige ferdigheter på spørsmål om «Hva er det viktigste Daghøyskolen har gitt deg?» Åtte framhever i tillegg sosialt fellesskap.
- * 20 elever mener at Daghøyskolen har hatt betydning for deres videre planer. Syv av disse mente at Daghøyskolen hadde hatt stor betydning.